

Magyar Sion

ÚJ FOLYAM XIX. (LXI.)
2025/KÜLÖNSZÁM

EGYHÁZI TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

*„Inter persecutiones mundi et consolationes Dei
peregrinando procurrit ecclesia.”*

(Szent Ágoston, *De civitate Dei* I. 18,51)

FŐVÉDNÖK

Erdő Péter bíboros, prímás, érsek

FELELŐS SZERKESZTŐ

Frankó Tamás, az Esztergomi Hittudományi Főiskola rektora

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI

Ádám Miklós, az Esztergomi Hittudományi Főiskola tanára

Beke Margit, ny. levéltár-igazgató

Czékli Béla, a Főszékesegyházi Könyvtár ny. igazgatója

Fejérdy András, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem docense, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének igazgatóhelyettese, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye Egyháztörténeti Bizottságának elnöke

Jožef Hal'ko püspök, a Komenský Egyetem (Univerzita Komenského) docense

Hegedűs András, a Prímási Levéltár igazgatója, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye Egyháztörténeti Bizottságának társelnöke

Kontsek Ildikó, a Keresztény Múzeum igazgatója

Major Balázs, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Régészettudományi Intézetének vezetője

Mészáros Andor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem docense, a Szent Adalbert Közép- és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány ügyvezetője

Molnár Antal, az Eötvös Loránd Tudományegyetem professzora, a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének igazgatója

Németh László Imre, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye papja

Szalai Katalin, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár és az Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtárának igazgatója

Szelestei Nagy László, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem professzora

Lektorált folyóirat. Megjelenik évente kétszer.

A kéziratok benyújtásának módjáról, a lektorálási folyamatról, az előfizetésről bővebb információ: <http://www.szentadalbert.hu/magyarsion/>

ISSN 1337-2491

Esztergom – Budapest

2025

A Szent Adalbert Rendezvényközpont megbízásából kiadja
a Szent István Társulat, az Apostoli Szentszék Könyvkiadója
1053 Budapest, Veres Pálné utca 24.

szentistvantarsulat.hu

Felelős kiadóvezető: Farkas Olivér igazgató

Az Esztergomi Főkáptalan arcképgalériájának állapotfelmérése, kiállítása és digitális szakkatalógusának elkészítése

BESZÁMOLÓ A 2024 MÁRCIUSA ÉS 2025 ÁPRILISA KÖZÖTT ELVÉGZETT MUNKÁKRÓL

Az esztergomi bazilika sekrestyéjének, az egykori káptalani tanácsteremnek és a nyugati összekötő folyosónak a magasba nyúló falain mindenütt festményeket látunk: pápák, érsekek, kanonok sokasága néz le a belépőre. A közel 200 alkotást a Keresztény Múzeum munkatársai a bazilika felújítását végző Belvárosi Építő Kft. megbízásából leemelték a helyükről. A szerződésben megtalálható a műtárgyak felületi tisztítása, állapotuk leírása, fotózása, csomagolása, szállítása, raktározása, végül a képek visszahelyezése eredeti helyükre. A vállalt feladatokon túlmenően a múzeum – saját éves szakmai munkatervébe illesztve – további célkitűzéseket fogalmazott meg a maga számára, hogy a kivételes történeti festményállomány állagvédelmi és művészettörténeti szempontú dokumentálása és a nagyközönség előtti bemutatása maradéktalanul megvalósulhasson.¹

A pápai portrék (12 darab) a bazilika 1856. évi felszentelésétől napjainkig terjedő időszakot ölelik fel. Az esztergomi bíboros, prímás érsekek arcképei (17 darab) a főegyházmegye nagyszombati száműzetésének korszakára is

¹ Projektvezető: Istvánfi Gábor; műtárgyállapot-felmérés, tisztítás, konzerválás, restaurálás: Szakács Márton; művészettörténeti leírás: Kontsek Ildikó; fotó: Mudrák Attila; csomagolás, szállítás, raktározás: Istvánfi Gábor, Horváth György, Steindl Fülöp; adatfelvétel, dokumentáció: Henyei Ildikó; digitális adatfeldolgozás: Horváth György; kiállítási koncepció, rendezés, táblászövegek: Kontsek Ildikó; teológiai szakértő: Török Csaba; látványkonceptió, térszervezés, kiállításgrafika: Zalavári Tibor Kálmán; installáció: Istvánfi Gábor, Zalavári Tibor, Vereckei András; fotó: Mudrák Attila, Szakács Márton; textilrestaurátor: Szabó Judit; digitális adatfeldolgozás: Horváth György, Kontsek Ildikó, Istvánfi Gábor; digitális programozás: Eglesz Dénes; digitális designterv, plakát-, meghívóterv: Baranyai Hedvig; nyomdai kivitel: Print Wizard Kft., Budapest, Balázs Dekor, Esztergom; a kiállítás létrehozásához értékes segítséget nyújtott: Mohos Gábor segédpüspök, nagyprépost, Szerencsés Zsolt tb. kanonok és Szívós Gábor vezető sekrestyés.

emlékeztetnek.² Az idén 150 éves Keresztény Múzeum egykori fenntartója, az Esztergomi Főkáptalan előtt tisztelegve vállalta a 155 kanonokkép feldolgozását. Ezek közül néhány darab szerepelt már kiállításokon, kiadványokban, de összességében elmondható, hogy a mostani feldolgozás teszi széles körben megismerhetővé az arcképcsarnokot.

Portré alatt a művészi ábrázolásnak azon fontos műfaját értjük, ahol a realiztikus, különösen az arcra összpontosító emberábrázolás kiváló megvalósításával lehet sikeres egy műalkotás. Az esztergomi kanonokképek keletkezésének idején, vagyis a 18. századtól a legutóbbi időkig már a festők rendelkezésére álltak azok a képességek, melyek egy tehetséges ember számára tanulhatók. Az olajképek készítésének technikája, az anatómiai képzés, a modell utáni rajzolás, festés az újkortól lett az akadémiai oktatás része. Sok művésznek biztosítottak életre szóló megélhetést a magukat hivatali szerepükben vagy magánemberként megörökíteni kívánó megrendelők.

A galéria létrejöttének alapja a főkáptalanhoz mint régóta fennálló egyházi testülethez tartozás, ám a képek mégsem uniformizáltak. Közös vonás bennük, hogy legtöbbször mellképábrázolás, melyet aranyozott díszkeretbe helyeztek. A díszkereten fent középen rögzítették azt az arany betűkkel írt, iratszalagot imitáló, fekete fémtáblát, mely a megjelenített nevét és hivatali idejét tartalmazza. A táblák közel egyformák, valószínűleg helyben, sorozatban készültek. A korai képek még a műfaj barokk kori stílárus jellegzetességeit tükrözik. Ezek a későbbieknél nagyobb méretben festett ülőportrék, amelyeken még a kézfejek is láthatók, és olyan kiegészítő elemeket is tartalmaznak, mint egy-egy karosszék, asztal tárgyakkal, a háttérben oszlop, drapéria. A festett felület valamely részén hosszabb feliratban és címerrel azonosították az ábrázolt klerikust. A 19. századtól az egyértelműsítő felirat többnyire elmaradt, ezzel szemben előtérbe került az arc finomabb kidolgozása. A háttér ekkorra semleges sötét területként visszahúzódik, hogy a teli fényben megvilágított, aprólékosan kidolgozott arcra és a ruházatra összpontosíthasson a szemlélő. A függelékben felsorolt jellegzetes hétköznapi és kórusviselethez tartozó, rangjelző ruházati darabok és ékszerek változatos összetételben jelennek meg a képeken. 1777 után elmaradhatatlan lett a Mária Terézia királynő által adományozott káptalani díszjelvény viselése. A megyéspüspöki mellkereszt szoríthatta ki csupán a világi rendjelekre emlékeztető, szalagon viselt zománcos függőt. Világi ruházat ábrázolása csak elvétve fordul elő, ellenben a világi kitüntetések gazdag tárházát tanulmányozhatjuk viselőjük

² A portrék mellett négy nagyméretű barokk passiójelenetet, egy Nepomuki Szent János-képet és a kassai vértanúk, Boldog Özséb különféle ábrázolásait (3 darab) is gondjaiba vette a múzeum a felújítás idejére.

mellén.³ A káptalan történetét, az ábrázolt személyeknek az alapvető szakirodalomból megismerhető életrajzát a feldolgozásban nem vizsgáltuk felül. A biografikus adatokat tájékoztató jelleggel csatoltuk a kiállítás digitális ismertetőjéhez.

A portrék elhelyezése 1971 óta⁴ lényegében változatlan, számuk az azóta eltelt évtizedekben hivatalba lépett főpapok és pápák révén, valamint néhány újabb kanonok emlékére készült képpel csekély mértékben emelkedett azóta. A sekrestyét két alkalommal festették ki az elmúlt 30 évben (1991-ben, II. János Pál pápa látogatása előtt és 2002-ben, Erdő Péter érseki beiktatása idején). Ekkor leemelték a keleti falon sorakozó vásznakat (a püspökké lett kanonokok ábrázolásait), majd ugyanoda visszahelyezték őket. A káptalani sekrestyében csak amiatt történt kisebb átrendezés, hogy az új érsekek és a pápák képei elférjenek a sorban. A folyosón az elmúlt 55 év során nem volt átrendezés, csupán a királykapu mellé került néhány újabb festmény. Az emberemlékezetnél régebbi időkről nincsen biztos adatunk a képek elhelyezésére, a változásokra vonatkozóan.

A káptalan arcképcsarnokának képeit a helyszínen egy kézzel írott füzetben vezették, melyhez utóbb fényképalbumot is csatoltak. Feltehetőleg az 1980-as évek elején készült az a múzeumi kartonlapokra rögzített, de nem számozott nyilvántartás, mely a mostani feldolgozás kiindulópontját is jelentette. A Keresztény Múzeum adattárába sorolt kartonokhoz Mudrák Attila készített akkoriban fekete-fehér fotókat is. A fényképezést részben leírásról kellett elvégeznie, a festmények hátoldalát nem vizsgálták, nem fotózták, így az akkor rögzített méretadatok gyakran pontatlanok. A szerzők meghatározása és a keletkezési idő becslése a tisztítatlan felületek szemlélése alapján nem vezetett megbízható eredményre. Nem tudni biztosan, ő írta-e a kartonokat, de az tény, hogy Cséfalvay Pál, a Keresztény Múzeum kanonok-igazgatója (1975–2010) a művekről néhány feljegyzést készített Kollányi Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900* című kötetének múzeumi példányában.⁵ Az 1900 után beiktatott kanonokok életrajzi lexikonát Beke Margit adta ki 1989-ben.⁶ Ebben a könyvben már helyet kaptak Mudrák Attila fekete-fehér műtárgy-reprodukciói is a vonatkozó címsoroknál.

2024 februárjában a műtárgyvédelmi és adatfeldolgozási munkákat minden lépését előre megterveztük a múzeumi munkatársakkal. Úgy osz-

³ Az egyes tételek részletes leírása a Főszékesegyházi Kincstár és a Keresztény Múzeum honlapján a későbbiekben lesz olvasható.

⁴ Az 1971–2006 közötti időszakra vonatkozó emlékeinek megosztását Eck Alajos nyugalmazott bazilikai gondnoknak köszönjük.

⁵ KOLLÁNYI Ferenc, *Esztergomi kanonokok, 1100–1900* (Esztergom, Esztergomi Főszékesegyházi Káptalan, 1900).

⁶ BEKE Margit, *Esztergomi kanonokok (1900–1985)* (Unterhaching, Görres Gesellschaft, 1989).

tottuk ki a feladatokat, hogy a bazilikából a múzeumba történő átszállítás minél gyorsabban és gördülékenyebben történjen. Az eredeti helyszíni elrendezés fényképes rögzítése után kezdődött meg a képek leemelése. Az adattári kartonok és a képek alapján űrlapokat készítettünk és a múzeumokban őrzött tárgyakra vonatkozó szabályozás szerinti leltári számot adtunk minden egyes képnek (a káptalan galériáján kívül eső festményeknek is). Az egyértelmű azonosíthatóság végett a művekre és az egyes csomagolóanyagokra kívül felírtuk az újonnan megadott leltári számokat. A restaurátor és két gyűjteménykezelő elvégezte a rendkívül szennyezett és többségében rossz állapotú képek száraz tisztítását portöreléssel és porszívózással. A leváló részeket minden egyes képnél a csomagoláshoz illesztve csatolták. A múzeum földszinti kiállítótermeiben megteremtettük az ideiglenes raktározás környezeti feltételeit, és a restaurátor, valamint a fotós számára munkaalloszásokot alakítottunk ki. Munkalapokon egyeztettük a meglévő és a valós, újonnan mért vagy a szemle alapján megállapítható alapadatokat: címet, anyagot, technikát, a vászon és a díszkeret méreteit. A munkalapra a restaurátor és a vele együttműködő művészettörténész felírta megfigyeléseit.

A restauratori munka több hónapig tartott. Szakács Márton a fizikai állapot dokumentálását követően – szükség esetén – további tisztításokat végzett, egyes leváló vagy leválni készülő részeket megerősített, visszahelyezett a képfelületeken és díszkereteken. Különös figyelmet fordított az elsötétedett vagy sérült festett felületen még fellelhető jelzet, datálás felkutatására. Az időszaki kiállítás kedvéért egy képet teljeskörűen sikerült restaurálni (kat. 26.). Mudrák Attila fényképezte a festményeket mindkét oldalukon, külön is kiemelve az érdekes részleteket. A restauratori adatokat és a képfájlokat Horváth György gyűjteménykezelő sorolta be a digitális adattár megfelelő mezőibe.

A művészettörténeti vizsgálatokat e sorok írója végezte és dokumentálta minden egyes képnél már az állapotleírás és az elkészült fotók ismeretében. Az egyedi megfigyeléseket később rendszerező elemzés követte. Az új művész-adatokat, a pontosított kormeghatározást, az ikonográfiai leírást, az előképeket, az említések helyét a katalógus megfelelő rovataiba rögzítette.

A digitális háttéradatár a Keresztény Múzeum és a Főszékesegyházi Kincstár megbízásából újonnan fejlesztett program. Az adattárból átemelhető mezőkből készül a szakkatalógus felhasználói felülete, valamint az aktuális kiállításhoz kapcsolódó látogatói keresőfelület.

A visszaszállítás előtt célszerűnek mutatkozott egy időszaki kiállítás megrendezése, melyre 26 darab jellemző képet választottunk ki. A nagyközönség elé tárás, a káptalan történetének, a kanonokok viseletének ismeretterjesztő szintű bemutatását is szükségessé tette. A művészettörténeti feldolgozás so-

rán a művek keletkezéstörténete egyre pontosabban körvonalazódik, és sok érdekes adatot szolgáltatathat a 18–20. századi magyar papi portréfestészet felértékezéséhez. A továbbiakban az arcképcsarnokra vonatkozó általános és néhány részterületre kiterjedő, eddig összegyűjtött megállapításainkat foglaljuk össze.

MEGÁLLAPÍTÁSOK AZ ARCKÉPCSARNOKRÓL

Az esztergomi kanonokok portrékészítési szokásának kezdeteiről keveset tudunk, de annyi bizonyos, hogy készültek kanonokábrázolások már a káptalan nagyszombati időszakában is. A jelenlegi képállomány többségében már a bazilika felszentelése (1856) után állt össze. A korábban keletkezettek első elhelyezési körülményei nem ismertek. A festmények alkotóinak egyharmad részét jelöltük meg ismeretlennek, mert nem hagytak jelzetet, és külső források sem állnak még rendelkezésünkre a szerzőség megállapításához. Néhány esetben kérdőjellel csatoltunk alkotói nevet a festményhez, mert a festői stílus, a keretezés vagy egyéb indok megalapozhatja a tulajdonítást. A szignált művek 40 különféle festőhöz, fotográfushoz vagy műhelyhez köthetők. A 19. század második felétől a fotográfia is aktív szerepet játszott a portré műfajának alakulásában. Számos festmény fénykép alapján készült, illetve a fototechnikai eljárással készült nagyítások, nyomatok festészeti átdolgozásával, főként felülfestéssel kell számolnunk.

A kiállítás a 20. század közepéig követi a káptalangeléria történetét, mivel az elmúlt 50 évben a portrékészítés szokása lényegében eltűnt. Ma már ritkaságnak számít az új festmény megjelenése, igaz, korábban sem élt mindenki ezzel a lehetőséggel. A megrendelők többnyire maguk az ábrázolt kanonokok voltak, de gyakran festették meg jeles elődeik képmását is. Az ábrázoltak közül Forgách János (kat. 39.) élt a legkorábban. A több papot adó nemesi család Ágoston nevű kanonok tagja (kat. 37.) rendelte meg róla a képet 1875-ben Kaán János esztergomi festőtől. Neki köszönhetjük a 17. századi Forgách Ferenc (kat. 38.) és a 18. századi Forgách Pál (kat. 40.) rekonstrukciós megjelenítését is.

A 16–17. századi személyek száma nem éri el a húsz főt, róluk a 19. századi utódok emlékeztek meg a megörökítésükkel. Így kifejezetten régi portré nincsen a galériában. A 18. században, az ábrázoltak életében festett képek ismeretlen alkotóktól származnak (kat. 1., 4., 10., 41., 59., 65., 73., 136., 144., 149.). Ugyancsak jelzet nélkül maradt fenn még néhány 1856 előtti festmény (kat. 2., 52., 67., 75., 101., 103., 112., 128., 129., 138., 140., 142.).

A 19. század második felének legnagyobb csoportját Jakobey Károly portréi képezik, amelyeket Knauz Nándor kanonok rendelt meg 1875–1879 között.⁷ Kilenc datált mű modellje élt ebben az időben (kat. 11., 86., 107., 116., 122., 126., 130., 131., 132.), míg a többi nyolcra utólag készült arckép (kat. 24., 29., 60., 78., 88., 100., 113., 155.). Vannak továbbá alá nem írt, de festésmódjuk alapján – feltételeesen – Jakobeyhez köthető darabok is, köztük Knauz Nándor portréja (kat. 66.).⁸ A történeti visszatekintéshez régi festmények és metszetek ábrázolásait használta fel Jakobey és nyilván a többi festő is, akiket hasonló feladattal bíztak meg.⁹

A nagyváradi Szamosy Elek¹⁰ munkája Lipovniczky József püspök arcmása (kat. 89.) és az általa 1877-ben megrendelt több hozzá hasonló életutató bejárat korábbi kanonok képe (kat. 18., 70., 104., 114., 121.), akik között van, aki kanonokságát követően nagyváradi püspök lett, vagy részt vett az 1848–1849-es szabadságharcban. A rekonstrukciós ábrázolások előképek vagy a pusztá képzelet alapján születtek.¹¹

A 19. század második felében Esztergom városában tartósan vagy átmenetileg élő festőművészek¹² közül Löschinger Zsigmond egy portrét festett, 1870-ben (kat. 134.). Beszédes Kálmán 1875-ben Forgách Ágostonról és

⁷ Esztergomi Főkáptalan 1875. máj. 13-i ülése és kapcsolódó jegyzőkönyv a megbízásról: Esztergomi Főkáptalani Levéltár 1875. sz.; Knauz Nándor kanonoknak 1874 és 1877 között a festendő képek beszerzésére évi 400 forintot adtak ki a pénztárból.

⁸ Jakobey Károly művészetének egyetlen monografikus jellegű feldolgozása 27 élő egyházi személyt ábrázoló festményről tud, melyeket a műfajban született alkotásai közül a leginkább sikerülteknek tart. A szerző által esztergomiaként említett művek némelyike nem tartozik a képtárhoz, míg sok itteni meglétéről nincsen tudomása: „Esztergomban található meg azok a kanonok-portrék, melyeket 1876-ban fest meg [jelenleg az esztergomi Bazilika káptalani folyosóján] Blumenhuber Ferenc, Mayer István, Paunácz Mihály, és a gúnyosnézésű Sujánszky Antal kanonok tipikusan akadémikus stílusú arcképe mellett kiválik a prémes mentébe öltözött Rendek József arisztokratikus fejű élő portréja. Valószínűleg Jakobey műve az öreg Szabó István megnyerő arcú képe, s az ősz Szántóffy Antal okos nézésű, finom félprofilja is. Ezekkel egyidőben festette meg Esztergomban Knauz Nándor c. püspök képét [egykor Walter Gyula prelátus kanonok tulajdona]”: SZEKERES Margit, *Jakobey Károly, 1826–1891* (Budapest, Hollósy, 1938) 104–105.

⁹ A Keresztény Múzeumban, a Főszékesegyházi Könyvtárban és a Primási Levéltárban számos előkép megtalálható, melyeket az interneten hozzáférhető digitális leltárak tételeihez csatoltunk reprodukcióval és hivatkozással.

¹⁰ Szamosy családjá papnak szánta, majd festőnek állt és vallásos témájú képeket és portrékat festett, Munkácsy Mihály felfedezőjeként is említik. NAMÉNYI Lajos, *Szamosy Elek*, in *Magyar Művészet* (1902) 4/291–295, https://www.mke.hu/lyka/01/muveszet_01_adatok04.htm (2025.04.08.).

¹¹ Lipovniczky portrérendeléseiről: SIPOS Zsolt, *Egy püspöki arckép utóélete*. in *Keresztény Szó* (2017), https://epa.oszk.hu/00900/00939/00200/EPA00939_kereszteny_szo_2017_07_03.html (2025.04.08.).

¹² ANONYMUS, *Művészek Esztergomban*, in *Esztergom és Vidéke* (1924) 78/1 (Egyes művészek keresztnevét hibásan közli!).

Ordódy Tivadarról festett szignált olajképet (kat. 37., 105.). Az ifjú Paczka Ferencet éveken át foglalkoztatta Simor János érsek,¹³ így kerülhetett kapcsolatba megrendelőjével, Palásthy Pállal (kat. 106.). Ábrányi Lajos 1888–1889 körül négy kanonokot örökített meg (kat. 84., 89., 115., 119.).

Vaszary Kolos érsek (1881–1912) hivatali ideje alatt több megbízáshoz juttatta – később neves művésszé vált unokaöccsét – Vaszary Jánost. A művész a főpásztor révén ismerkedhetett meg azzal a két kanonokkal, akiknek 1892-ben és 1893-ban megfestette az arcképét (kat. 77., 91.). Krotky József esetében az egyetlen, a képen látható fejről készült fotó a Primási Levéltárban található,¹⁴ Maszlaghy Ferencről több, a festményen láthatóhoz hasonló fénykép is készült. A mellkas ábrázolása mindkét képen aránytalan; a kétségkívül ötletesen megnövelt méret az előkelő papi hivatal méltóságjelvényeit hangsúlyozza a szokásos és elvárt arckiemeléssel szemben. A meglepő kompozíció, a pasztózus ecsetvonások némileg elővételezik a mester későbbi egyéni stílusának ismérveit. A képek keletkezési ideje egybeesik azoknak a kortársak és akár az utókor által is bírált Vaszary Kolos-portréknak a megszületésével, melyek közül egy a Keresztény Múzeum állandó kiállításán is szerepel.¹⁵ A két különös, új felfedezésként is értelmezhető portré a Vaszaryról szóló szakirodalomban eddig nem ismert, korai példái a valóság rá jellemző, olykor kritikus szemléletű megragadásának.¹⁶

1908-ban az esztergomi helyi sajtó több kanonokkép elkészültéről tudósította olvasóit. Valamennyi beszámoló egy-egy érdekes alkotóra, illetve a korabeli megrendelési szokásokra irányítja figyelmünket. Fischer Colbrie Ágoston csak azután küldte meg Bécsben festetett portréját (kat. 36.) a káptalan képtárának, miután elfoglalta a nyitrai püspöki széket.¹⁷ A szignált képet nem sikerült biztosan azonosítható festőhöz kötni. Ugyanannak a bécsi festőtársaságnak egy tagja készítette el Fehér Gyula kanonok arcképét is (kat. 34.).¹⁸ Az alkotó neve nem olvasható ki, csak a készítés ideje és helye. A művészközösség címkéje mindkét esetben a díszkeret hátoldalára került.

¹³ CSÉFALVAY Pál, *Simor János és a kortárs képzőművészet. Kiállításkatalógus* (szerk. Kontsek Ildikó; Esztergom, Keresztény Múzeum, 2000).

¹⁴ Beszédes Sándor esztergomi fotográfus felvétele. Primási Levéltár, Fotóarchívum, 606. sz.

¹⁵ Nyilvántartási szám: Gy 120/215.

¹⁶ FARKAS ZSUZSA, *Vaszary János és a fénykép*, in *Fotóművészet* (2007) 2. sz., https://fotomuveszet.net/korabbi_szamok/200702/vaszary_janos_es_a_fenykep (2025.05.26.).

¹⁷ „Dr. Fischer-Colbrie Ágost kassai püspök tegnap szombaton küldte meg a főkáptalannak szép olajfestményű képét ajándékba. A püspök tudvalevőleg 1900-tól 1907-ig volt az Esztergomi Főkáptalan tagja. A jól sikerült képet a wieni festő társaság festette”: *Ajándék a főkáptalani képtárnak*, in *Esztergom* (1908) 16/5.

¹⁸ „Fehér Gyula dr. prelátus-kanonok e napokban megküldte a főkáptalannak szépen sikerült olajfestményű arcképét. A prelátus a képen a főkáptalan jelvényével és a Ferenc-József-lovagrend keresztjével van lefestve. A kép, melyet a párisi festészeti akadémia wieni fiókja festett fénykép

Jedlicska Pál kanonok (kat. 54.) művésze egy paptársa volt Buzna Sándor (szlovák szóhasználatában: Alexander)¹⁹ személyében. Brühl József, Csáky Károly, Horváth Ferenc, Schlick István portréját is Buzna festette meg (kat. 16., 19., 50., 124.).²⁰

A társasági hírek tanúsága szerint a városban nagy népszerűségnek örvendő, bárói családból származó Braunecker Ernesztin festőnő két képét találjuk meg a főkáptalan galériájában: az 1908. évi híradásokban említett Vézinger Károly portréját²¹ és Bogisich Mihályét. De azt is tudjuk, hogy a festőnő Csernoch János hercegprímásról és Walter Gyula kanonokról ugyancsak készített egész alakos, illetve mellképes ábrázolást.²²

A kiváló festői képességekkel rendelkező Héya Zoltán különösen sok főpapot örökített meg az Esztergomi Egyházmegyében és azon kívül is. Az általa megfestett kanonokok (kat. 15., 25., 79., 97.) közül kiemelkedik Boldog Meszlényi Zoltán kanonok, püspök képmása (kat. 97.). Ez az ábrázolás a mártír boldoggá avatásakor, a Hertay Mária által készített grafikus változat közvetítésével került be a köztudatba.

A 20. század első felében is adtak munkát a kanonokok a helyben lakó festőknek. Bánsághi Vince a Duna túloldalán, Helembán élt, és 1940–1942 között több kanonok képét is megfesthette (kat. 13., 93., 118., 139.).²³ Magasi Németh Gábor Budapesten született, majd Münchenben és Berlinben folytatott díszítőfestészeti és képzőművészeti tanulmányokat, mielőtt 1920 körül Esztergomban letelepedett.²⁴ Lepold Antal kanonok révén számos megbízáshoz jutott, melyek közül a legjelentősebb a Főszékesegyházi Könyvtár lép-

után, a főkáptalani képtárba került”: *Ajándék a főkáptalannak*, in *Esztergom* (1908) 52/5.

¹⁹ „Ugyancsak nemrég Jedlicska Pál nagyszombati érseki helynök és esztergomi prelátuskanonok is elküldte képét a káptalannak. Ez utóbbit Buzna Sándor pusztavogyerádi plébános festette”: *Ajándék a főkáptalanni képtárnak*, in *Esztergom* (1908) 16/5.

²⁰ Roszivál István kanonok méltatást írt róla 1910-ben: *Esztergom* (1910) 29/4. Buzna templomi képeiről, portréiról, restaurálásairól és kiállításáról: *Esztergom* (1912) 19/5; (1913) 19/5; (1913) 42/3; (1914) 8/5; (1914) 25/6; (1914) 47/5; (1915) 15/5; (1916) 32/5. A pap-művésznek Käfer István is szentelt egy szócikket: *Lexikonok békeségszolgálati lehetősége. Magyar–szlovák jegyzetek Beke Margit kézikönyvéhez kitekintéssel a szlovák katolikus lexikonral II*, in *Magyar Sion* (2013) 2/242.

²¹ *Esztergom* (1908) 42/4.

²² Walter kanonok képét fényes ünnepség keretében leplezték le az esztergomi munkásbiztosító hivatalában: *A munkásbiztosító ünnepe*, in *Esztergom és Vidéke* (1912) 1/3; A művészről és nevezetes papi portrékra kapott megbízásairól: *Braunecker Stina*, in *Művészet* (1913) 9/359; BOJTOS Anikó, *Székel Bertalan korai nőnövendékei 1871–1885*, in *Ars Hungaricana* (2022) 2/205.

²³ BÁRDOS István, *Képzőművészek A XIX–XX. századi Esztergomban*, in *Art Limes* (2018) 2/31–32.

²⁴ KONTSEK Ildikó, *Magasi Németh Gábor (1883–1953) festőművész kiállítása a Keresztény Múzeumban. Kiállítási katalógus* (Esztergom, Keresztény Múzeum, 2006); Uő, *Magasi Németh Gábor*, in *Art Limes* (2018) 2/133–134.

csőházának és a bazilika (káptalani) téli kápolnájának nagyszabású kifestése volt. A tőle származó igényes arcképek zárják a káptalan galériájának klaszikus korszakát az 1950-es évek elején (kat. 44., 92., 150.).

A fotográfia és a festészet kapcsolata a portréfestészet történetének meghatározó tematikája. A 19. században a festők egy része lelkesen vette birtokba azt új technikát, amely eredeti szakmájukat mindenekelőtt az arcképek területén szorította ki a piacról. Évtizedeken át sikerült még párhuzamosan élvezniük mindkét eljárás előnyeit. A fényképek révén a modellnek nem kellett hosszasan ülnie a festő előtt, az ábrázolás hitelesnek tűnt, ám az olajjal festett vásznakat jó darabig mégis többre értékelték a megrendelők. A fényképek átvitele vászonra többféle, gyakran titokban tartott eljárást feltételez. A festészetet lépcsőzetesen megkönnyítő, majd kiváltó fotótörténeti folyamatok megítélésében a szakirodalom nem egységes, erre a témára itt nem is térnénk ki, csupán a bazilika portréinak sorában megfigyelhető érdekes példákat tekintjük át. A különféle gyűjteményekben fellelt fotóelőképeket folyamatosan csatoljuk a tervezett digitális leltárhoz.

Klősz György festőként is tevékenykedett, de elsősorban Budapest városképét, épületeit megörökítő, kiváló fotográfusként ismert a 19. század végén. Pellet József portréját 1889-ben szignálta, bár a képre 1897-ben rákerült egy újabb felirat is (kat. 108.). A fotóelőkép meglelte itt is valószínűsíthető, de még nem bukkantunk rá.

Erdélyi Mórt elsősorban szintén fotográfusként őrizte meg az utókor emlékezete, de mint a helyi újságból²⁵ értesülhetünk róla, 1908-ban „csinosan festett” képet készített Molnár János kanonokról (kat. 99.).²⁶ A képet érdemes lesz egyszer készítéstechnikai szempontból is alaposabban megvizsgálni, mert Erdélyi Mór ismert alakja az innovatív, fotóalapú portréfestészetnek.²⁷ Heteyi Samu kanonok már pécsi püspökként is Erdélyitől származó arcképet küldött a káptalannak 1902-ben (kat. 47.).

Mertens Ede pesti fényképészeti cégének nevével – „Mertens és Tsa 89” – szignálta az általa festett arcképeket (kat. 21., 22., 49.), melyek közül például Cibulka Nándor eredeti fotója is fennmaradt nyomtatott cégjelzettel.²⁸

²⁵ „Molnár János prelátus-kanonok s országgyűlési képviselő pénteken elküldte a főkaptalannak saját olajfestményű arcképét. A csinosan festett kép a prelátust a Mária Terézia adományozta főkaptalani diszjelvénnel ábrázolja erős profilban. Az arcvonások igen jók s a kiállítás is finom ízlésre vall. A képet fénykép után Erdélyi budapesti udvari fényképész festette”: *Molnár prelátus arcképe*, in *Esztergom* (1908) 42/4.

²⁶ Eredetközlés nélkül a feltételezett fotóelőkép: OSZK, Digitális képtárház, DKA-025620.

²⁷ BARÓT Judit, *Erdélyi Mór élete és munkássága*, in *Fotóművészet* (1997) 5–6. sz., https://fotomuveszet.net/korabbi_szamok/199756/erdelyi_mor_elete_es_munkassaga_%C3%A2%E2%82%AC%E2%80%9C_baroti_judit_tanulmánya (2025.05.26.).

²⁸ Prímási Levéltár, Fotóarchívum, 622. sz.

A fotósok között meg kell emlékeznünk az esztergomi műhelyekről is, ahonnan fényképek és olajképek egyaránt kikerültek.²⁹ 1902-ben Győrből költözött ide Mandausz János fotográfus-festőművész (kat. 3., 85., 147.), aki hamar elismertté vált a városban.

Albrecht Ferenc hirdetésben adta tudtára reménybeli vásárlóinak, hogy „fényképeket, fényképnagyításokat, nagy olajfestményeket modern, jó és ízléses kivitelben készít” fényképészként és festőként (kat. 9., 62., 74.). Az 1930-as évek másik ismert helyi műtermét Róna Henrik vezette, aki az előbbihez hasonlóan szövegezett reklámokat helyezett el az újságokban: „Fényképnagyításokat, olajfestményeket a legszebb kivitelben készítünk” (kat. 6.). A fototechnikai lehetőségek fejlődése és a festészet háttérbe szorulása következtében színezett felületű, nagyobb fényképfelvételek nyomatait is megtaláljuk a képtárban. Ezen eljárás alkalmazása napjainkban is bevett gyakorlatnak számít.

Ha a 20. század második felében is magas műértékű, kézműves kivitelű alkotásokat várnánk el, csalódnunk kell. Időben előrehaladva már csak elvétve készültek új kanonokképek. Az egyházi körben rendszeresen megbízott alkotók nem feltétlenül tartoztak az általánosan elismert művészek közé. Néhány évtizeddel ezelőtt a bazilika káptalani sekrestyájében található albumban kezdtek el gyűjteni az újonnan beiktatott kanonokok fényképeit. A régi portrékészítési hagyomány szép folytatása lehetne ez dokumentáció. A káptalan régi képtárának darabjait pedig érdemes lenne megőrizni és megfelelő állapotban tartani a jövő számára.

²⁹ A helyi fotográfusokról átfogóan: KAPOSÍ Endre, *Fotográfusok Esztergomban a XIX. és a XX. században* (Tatabánya, k.n., 1987).

FÜGGELÉK

I. Katalógus³⁰

A képeket az ábrázolt személyek nevét betűrendbe szedve, az itt használatos sorszámmal ellátva közöljük. Az egyes képek címe az ábrázolt személy nevét és esztergomi kanonoki hivatali idejének kezdő és záró évszámát tartalmazza. Az itt megadott címek többsége egyezik a képekre szegelt korabeli felirattáblák tartalmával. Az alkotó neve, életrajzi adatai és a mű keletkezési helye, ideje után következik a jelzet helye és szövege a szokásos rövidítésekkel: pl. jelezve jobbra lent (j.j.l.) vagy jelezve balközépen (j.b.k.). Ez után olvasható az anyag és a technika, majd a festett felület és a díszkeret méretadatai centiméterben megadva. A leltári szám utáni „A, B, C” betűjelek jelzik a műtárgy állapotát három jellemző területen az alábbi összefoglaló jellegű minősítés alapján:

	Hordozó	Festett felület	Díszkeret
A	Jó megtartású	Jó megtartású, stabil, ép	Jó megtartású, ép keret, esetleges apróbb esztétikai hibákkal
B	Felülete szennyezett, kismértékű sérülés látható, hullámos vászon, sérült húzószegély	Elszíneződött lakkréteg, felületi szennyeződések, nagy felületű, korai repedésháló, sérülések a festékrétegen	Jó megtartású, de kopott felület, pótolható díszítmény hiányokkal
C	Merev vászon, szakadásos sérülés(ek), savas hordozó	Nagy felületű festékkipergések és repedezett, kagylós, károsodott festékréteg	Romos, sérült, kopott díszkeret, hiányos díszítményekkel

Az „A” kategória nem igényel beavatkozást, a „B” kategória kisebb beavatkozásokat igényel, a „C” kategória kifejezetten restaurálásra szoruló állapotot jelez.

³⁰ A teljes adattartalommal: szöveges leírással, irodalommal, megjegyzésekkel és képekkel összeállított, digitalizált szakkatalógus a Keresztény Múzeum és az esztergomi Főszékesegyházi Kincstár honlapjáról érhető el.

1. Agnelli György Imre 1740–1756.
Ismeretlen festő, 1756(?); vászon, olaj;
112×82, 130×100,5; 2024.2.1; C-B-C.

2. Alagovich Sándor 1808–1837.

*Ismeretlen festő, 19. század első fele.; vászon, olaj;
55,5×43, 74×61; 2024.2.1; C-B-C.*

3. Andor György 1906–1914.

*Mandausz János, 1915; j.j.l.: 1915. Mandausz János; vászon, olaj;
74×59, 93×57; 2024.3.1; A-B-A.*

4. Arady János 1783–1810.

*Ismeretlen festő, 1800 körül(?); vászon, olaj;
74×56, 88×69; 2024.4.1; C-B-C.*

5. Babura László 1929–1930.

*Ismeretlen festő, 1929–1930(?); vászon, olaj;
55,5×45, 73×64; 2024.5.1; A-B-A.*

6. Bakos János 1934–[1953].

Róna Henrik műterme, 1938; j.b.l.: RÓNA MŰTERMÉBŐL ESZTERGOM 938; vászon, olaj; 70,5×60, 88×78,5; 2024.6.1; A-A-A.

7. Balassa Pál 1644–1705.

*Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73,5×59,5, 88×74; 2024.7.1; A-B-A.*

8. Bartl Lőrinc 1964–1983.

Madarász Zoltán (1947–), Budapest;

h.j.l.: Madarász Zoltán Bp. 1027. Mártírok 3.

vászon, olaj; 56×44, 68×56; 2024.157.1; A-A-A.

9. Báthy László 1916–1933.

Albrecht Ferenc (1883–1959), Esztergom, 1930; j.h.l: pinxit Albrecht F. 1930;
vászon, olaj, fototechnika; 60×49,5, 80×68,5; 2024.8.1; B-B-B.

10. Berényi Zsigmond 1719–1729(?).

*Ismeretlen festő, 1722; vászon, olaj;
96×77, 103,5×84,5; 2024.9.1; C-B-C.*

11. Blümelhuber Ferenc 1874–1915.

Jakobey Károly (1826–1891), Esztergom, 1876;

j.b.l.: *Jakobey K.* 1876.; vászon, olaj;

75×59, 88,5×72,5; 2024.10.1; A-B-C.

12. Bogisich Mihály 1898–1919.

Braunecker Ernestin (1865–1913), 1896(?);
j.jobb váll felett: B. Braunecker Stina; vászon, olaj;
83,5×72 cm, 101×88; 2024.11.1; A-B-C.

13. Bognár Gergely 1939–1947.
Bánsághy Vince (1881–1960), 1942;
j.j.f.: Bánsághy V. 1942; vászon, olaj;
67×53 cm, 84×70,5; 2024.12.1; A-B-B.

14. Boltizár József 1874–1905.

*Ismeretlen festő, 1874–1905(?); vászon, olaj;
73,5×58, 94×78; 2024.13.1; A-B-B.*

15. Breyer István 1917–1933.

Héya Zoltán (1895–1979), 1935; j.j.l.: Héja Z. 1935; vászon, olaj;
70×49,5, 85,5×65; 2024.14.1; A-A-B.

16. Brühl József 1908–1931.

Buzna Sándor (1868–1938), 1911; j.j.l.: Buzna 1911; vászon, olaj;
68×54, 84×70; 2024.15.1; A-A-A.

17. Bubla Károly 1858–1889.

*Ismeretlen festő, 19. század vége; vászon, olaj;
76×64, 107×91,5; 2024.16.1; A-B-B.*

18. Csáky Imre 1702–1702.

Szamosy Elek (1826–1888), 1877;

j.j.: Alexius Szamosi anno 1877.; vászon, olaj;

72×58, 87×73; 2024.18.1, B-B-C.

19. Csáky Károly 1888–1900.
Buzna Sándor (1868–1938), 1917;
j.j.k.: Buzna Sándor 917; vászon, olaj;
71×56, 91×75; 2024.19.1; B-B-C.

20. Csárszky István 1915–1953.
Ismeretlen festő, 1915–1953; vászon, olaj;
76×59, 87×70; 2024.20.1; A-B-A.

21. Csernoch János 1888–1908.
Mertens Ede (1850–?), Budapest, 1889;
j.b.l.: Mertens és társa 89; vászon, olaj;
74×60, 83,5×70,5; 2024.152.1; B-B-B.

22. Czibulka Nándor 1888–1898.

Mertens Ede (1850–?), Budapest;

j.j.f.: Mertens és Társa, Budapest, 1889(?); vászon, olaj;

72,5×57, 97×81,5; 2024.17.1; A-B-B.

23. Dankó József 1868–1889.

Erminia De Sanctis (1840–1919), Róma, 1876; j.j.l.: *Erminia De Sanctis Roma* 1876; papír, akvarell; 60×47, 73,5×61; 2024.21.1; C-B-C.

24. Dercsik János 1826–1842.

Jakobey Károly (1826–1891), 1879; j.b.l.: Jakobey K. 1879; vászon, olaj;
73×57, 87,5×71,5; 2024,22,1; B-B-B.

25. Drahos János 1924–1950.

Héya Zoltán (1895–1979), 1944 előtt; j.j.l.: Héya Z.; vászon, olaj;
70,5×50, 85,5×66; A-A-A.

26. Drugeth (Homonnai) Bálint 1678–1691.
Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73×59, 88×74; 2024.24.1; A-B-B.

27. Dudics (Sbardelatti) János Ágoston 1530(?)–1552.

Ismeretlen festő, 1876–1879(?); vászon, olaj;

73×59, 88×74; 2024.25.1; A-B-B.

28. Dulánszky Nándor 1873–1875.

*Ismeretlen festő, 1873–1875(?); vászon, olaj;
74×58, 88×73; 2024.26.1; B-B-B.*

29. Durguth József 1845–1872.

Jakobey Károly (1826–1891), 1878; j.b.k.: Jakobey 1878.; vászon, olaj;
73,5×58, 88×72,5; 2024.27.1; A-A-A.

30. Eszterházy Miklós Antal 1661–1695(?).

Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73×59, 88×73,5; 2024.28.1; A-B-B.

31. Eszterházy György 1654–1663.
Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73×59,5, 87,8×73,5; 2024.29.1; A-B-B.

32. Fába Simon 1763–1801.

*Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
74×58, 88,5×72,5; 2024.30.1; A-B-B.*

33. Fábián János 1971–2000.

*Pokorny Marcella, 1971; j.b.l.: Pinxit: MARCELLA POKORNYI 1971;
vászon, olaj; 72×58, 81,5×67,5; 2024.31.1; A-B-A.*

34. Fehér Gyula 1908–1943.

Ismeretlen festő, Societe de Peinture Parisienne, Bécs, 1908; j.j.k.: Siola(?);
vászon, olaj; 69×56, 98,5×84,5; 2024.32.1; A-A-A.

35. Fekete Mihály 1831–1866.

Scheiedhauer V., 1857; j.b.l.: Scheiedhauer V. Pest. 1857; vászon, olaj;
100×77, 108,5×84,5; 2024.33.1; C-B-B.

36. Fischer-Colbrie Ágoston 1900–1907.
Götz, C.(?), Bécs, 1908; j.j.k.: Götz(?); vászon, olaj;
68,5×55, 98,5×85; 2024.34.1; A-A-B.

37. Forgách Ágoston 1850–1888.

Beszédes Kálmán (1839–1893), 1875.; j.b.k.: Beszédes Kálmán 1875.; vászon, olaj; 89,5×70, 99×80; 2024.35.1; B-B-B.

38. Forgách Ferenc 1607–1605.

Kaán János (1828–1912), 1875(?); j.b.f.: Kaán J. cop.; vászon, olaj;
88×69, 99×79,5; 2024.36.1; A-B-B.

39. Forgách János 1254–1274.

Kaán János (1828–1912), Esztergom, 1875; j.b.k.: Kaán J. 1875. cop.;
vászon, olaj; 89×69,5, 99×79,5; 2024.37.1; B-B-B.

40. Forgách Pál 1726–1746.

Kaán János (1828–1912), Esztergom, 1875; j.b.f.: Kaán J. cop.; vászon, olaj;
89×70, 99×80; 2024.38.1; A-B-B.

41. Fuchs Ferenc 1784–1807.
Ismeretlen festő, 1784(?); vászon, olaj;
63×44, 77×58; 2024.39.1, C-C-C.

42. Fundélus Vilmos 1984–2005.

Mácsai István (1922–2005), 1986; j.hátoldalon: Mácsai; farostlemez, olaj;
56×45, 70,5×60,5; 2024.156.1; A-A-B.

43. Graeffel János 1889–1922.

Johann Sitzwohl (1854?–?), Karlsbad, 1895; j.j.k.: Sitzwohl Karlsbad 1895;
vászon, olaj; 76×60, 99×84; 2024.40.1; A-B-A.

44. Gregorovits Lipót 1939–1957.

Magasi Németh Gábor (1883–1953), Esztergom, 1951; j.b.l.: M. Németh G. 1951;
vászon, olaj; 74×56,5, 93×75; 2024.41.1; A-B-B.

45. Halmos Ignác 1916–1931.

Rombay István (1888–1974), 1916; j.j.l.: Rombay István 1916; vászon, olaj;
74×58,5, 90×74,5; 2024.42.1; A-B-B.

46. Hamvas Endre 1936–1944.

*Ismeretlen festő, 1936–1944(?); vászon, olaj;
63×52,5, 80×70; 2024.43.1; C-B-B.*

47. Hetyey Samu 1894–1898.

Erdélyi Mór (1866–1934), Budapest, 1902; j.j.l.: Erdélyi 1902; vászon, olaj;
68,5×55,5, 93×80; 2024.44.1; A-C-C.

48. Hidassy Kornél 1876–1882.

*Ismeretlen festő, Bécs, 19. század vége; vászon, olaj;
80,5×64,5, 103×87; 2024.45.1; A-B-B.*

49. Hornig Károly 1878–1883.

Mertens Ede (1850–?), Budapest, 1889; j.j.k.: Mertens és Tsa 89; vászon, olaj;
74×59, 101×87; 2024.46.1; A-B-C.

50. Horváth Ferenc 1903–1924.

Buzna Sándor (1868–1938), 1906; j.b.l.: *Buzna Sándor* 1906; vászon, olaj;
72,5×52,5, 101×81; 2024.47.1; A-B-B.

51. Hübner János 1908–1912.

Otto Robert Nowak (1874–1945), 1908(?); j.j.k.: Atelier Novak; vászon, olaj;
69×55,5, 93,5×80,5; 2024.48.1; A-B-B.

52. Iványi János 1825–1831.
Ismeretlen festő, 1826; vászon, olaj;
74×60, 84,5×72; 2024.50.1; C-C-C.

53. Jaross Vince 1841–1859.

*Ismeretlen festő, 1841–1859(?); vászon, olaj;
73×57,5; 87,5×72; 2024.51.1; C-B-B.*

54. Jedlicska Pál 1902–1916.

Buzna Sándor (1868–1938), 1907; j.j.l.: Buzna Sándor 1907; vászon, olaj;
86×62, 104×81; 2024.52.1; A-A-B.

55. Jeszenszky Kálmán 1931–1946.
Ismeretlen festő, 1931–1946(?); vászon, olaj;
68×59, 88×79; 2024.53.1; C-B-A.

56. Juriga János 1869–1888.

*Ismeretlen festő, 1869–1888(?); vászon, olaj;
73,5×5, 88×74; 2024.54.1; A-A-B.*

57. Kantz Lázár 1856–1881.

*Ismeretlen festő, 1856–1881(?); vászon, olaj;
74×60, 87,5×74; 2024.55.1; A-B-B.*

58. Kászonyi Márton 1664–1680.
Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73,5×59,5, 88×74; 2024.56.1; A-A-A.

59. Keglevich Zsigmond 1760–1805.
Ismeretlen festő, 1805(?); vászon, olaj;
73×59, 88×74; 2024.57.1; A-B-B.

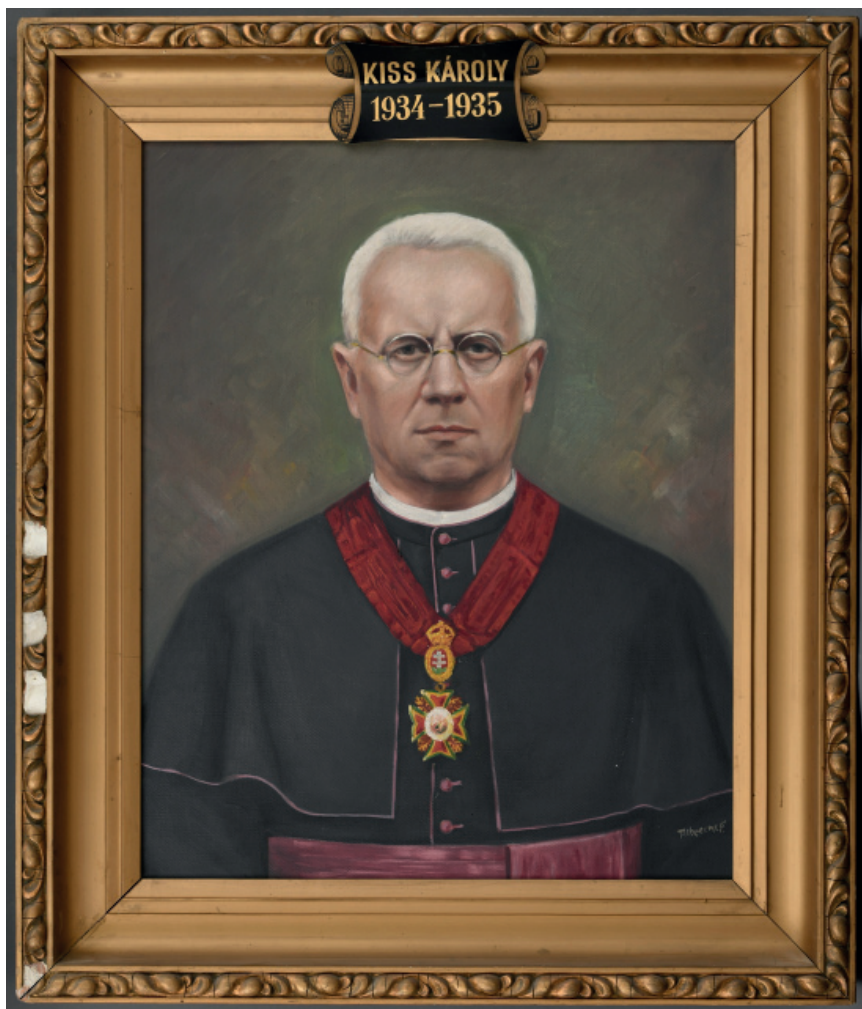
60. Kemp Mihály 1845–1865.

Jakobey Károly (1826–1891), 1879; j.j.k.: Jakobey K. 1879.; vászon, olaj;
74×58, 89×73; 2024.160.1; B-B-B.

61. Kisdý Benedek 1628–1648.

Szamosy Elek (1826–1888), 1877; j.b.k.: A. Szamosi p. Anno 1877.;
vászon, olaj; 73×58, 87×73; 2024.58.l; A-B-C.

62. Kiss Károly 1934–1935.

Albrecht Ferenc (1883–1959), Esztergom, 1936; j.j.l.: Albrecht F.; vászon, olaj;
68,5×55, 88×75; 2024.59.1; A-B-C.

63. Kittenberger István 1899–1903.

*Ismeretlen festő, Bécs, 1899–1903(?); vászon, olaj;
68,5×55, 83×70; 2024.60.1; A-B-B.*

64. Klinda Teofil 1903–1932.

Szabó B., 1903–1932(?); j.j.l.: Szabó B.; vászon, olaj;
80×60, 98×77,5; 2024.61.1; A-B-A.

65. Kluch József 1782–1826.

*Ismeretlen festő, 1782(?); vászon, olaj;
95,5×71,5, 114×89; 2024.62.1; C-C-C.*

66. Knausz Nándor 1871–1895.

Jakobey Károly (1826–1891), 1875–1879(?); vászon, olaj;
73,5×59,5, 94,5×78,5; 2024.63.1; A-A-A.

67. Kohl Medárd 1900–1928.

*Ismeretlen festő, 1900–1928; vászon, olaj;
68,5×55, 79×66,5; 2024.64.1; A-A-A.*

68. Kollonics Zsigmond 1701–1708.
Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73×59, 88×74; 2024.66.1; A-B-C.

69. Komlóssy Ferenc 1893–1915.

Polgáry Géza (1862–1919), Budapest, 1899; j.j.l.: *Polgáry G. Bpt.* 1889.;
vászon, olaj; 84×68, 103×86,5; 2024.67.1; A-B-A.

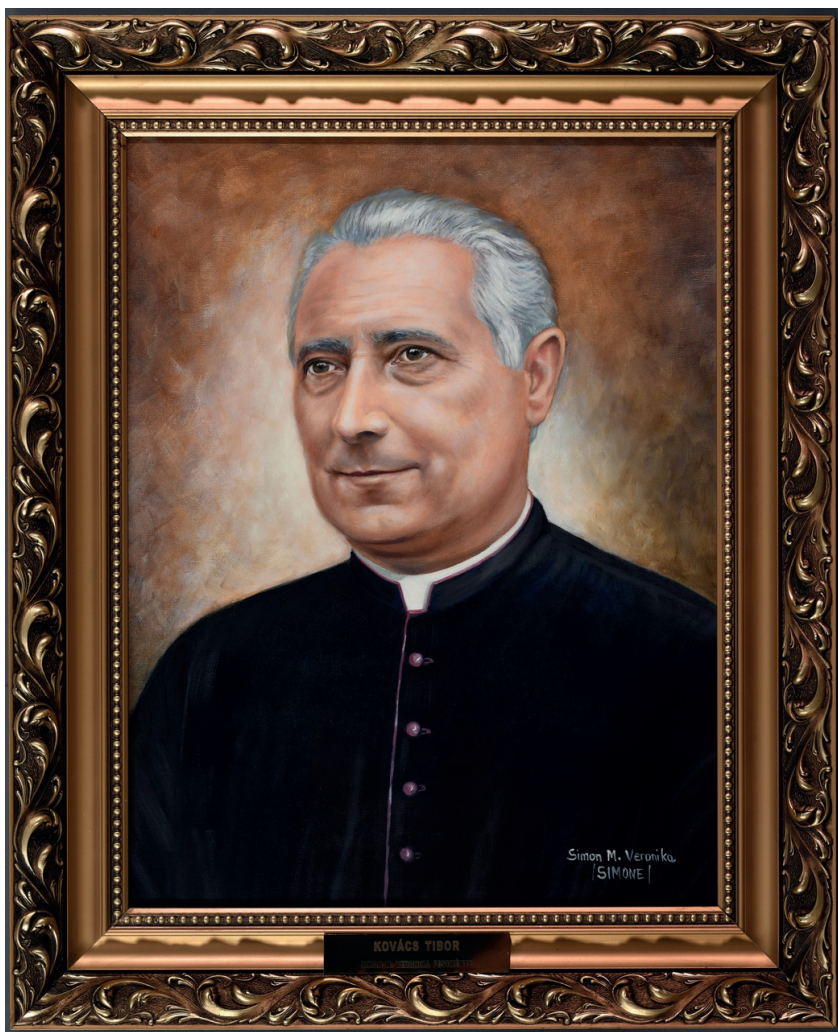

70. Kondé Miklós 1773–1800.

Szamossy Elek (1826–1888), 1877; j.j.k.: pinx. Alexius Szamosi Ao. D. 1877.;
vászon, olaj; 72×57,5, 87×73; 2024.68.1; A-B-B.

71. Koperniczky Ferenc 1908–1915.
Ismeretlen festő, 1908(?); vászon, olaj;
68,5×55,5, 91×77; 2024.69.1; A-B-A.

72. Kovács Tibor 1969–2015.

Simon M. Veronika (1952–); 2015 után; j.j.l.: Simon M. Veronika /SIMONE/;
vászon, olaj; 60×46, 76×62; 2024.161.1; A-A-A.

73. Krammer Ferenc 1744–1818.
Ismeretlen festő, 19. század(?); vászon, olaj;
74×58,5, 89×72,5; 2024.70.1; A-A-B.

74. Krammer György 1918–1941.

Albrecht Ferenc (1883–1959), Esztergom; j.j.l.: Albrecht; színezett papír;
68×54,5, 87,5×71; 2024.71.1; C-B-C.

75. Kratochvila Mihály 1817–1829.
Ismeretlen festő, 1827; vászon, olaj;
 84,5×63, 103×81,5; 2024.72.1; C-C-B.

76. Krautmann József 1837–1855.

Ismeretlen festő, 1855, Esztergom; j.b. kéz felett: nem értelmezhető aláírás és Gran 855, hátoldalon pecsét: W: Koller & C: in Wien; vászon, olaj; 117,5×91,5, 136×110; 2024.73.1; C-B-B.

77. Krotky József 1880–1893.

Vaszary János (1867–1939), 1893; j. hátoldalon: *Vaszary János* 1893;
vászon, olaj; 73,5×61, 85×73; 2024.74.1; A-B-B.

78. Kunszt József 1836–1852.

Jakobey Károly (1826–1891), 1879; j.b.: Jakobey K. 1879.; vászon, olaj;
73×58, 88×72; 2024.75.1; A-B-B.

79. Lepold Antal 1917–1971.

Héya Zoltán (1895–1979), 1930 körül; j.j.l.: Héya; vászon, olaj;
70×50, 84×64; 2024.76.1; A-A-C.

80. Lipovniczky István 1861–1869.

Szamossy Elek (1826–1888), 1877; j.b.k.: A. Szamosi pinx. 1877.; vászon, olaj;
72×58, 87×73; 2024.77.1; C-C-B.

81. Lippay Lajos 1946–1949.

*Gelléri B. Marianne, 1948; j.b.l.: Gelléri B. Marianne 1948.; vászon, olaj;
69,5×49,5, 86,5×66,5; 2024.79.1; A-A-A.*

82. Lollok József 1876–1889.

Georg Decker (1818–1894), 1889(?); vászon, olaj;
79×63, 102×86,5; 2024.80.1; A-B-B.

83. Lollok Lénárd 1905–1923.

Oscar Wiedenhofer (1889–1987), 1915(?); j.j.l.: OW;
hátoldalon: Oscar Wiedenhofer; vászon, olaj;
78×62,5, 102×86; 2024.81.1; B-B-B.

84. Lukáts László 1888–1898.

Ábrányi Lajos (1849–1901), Esztergom, 1888–1889(?); j.j.l.: Ábrányi Lajos;
vászon, olaj; 79×63, 103×88; 2024.82.1; A-A-A.

85. Machovits Gyula 1913–1937.

Mandausz János (?–1920), Esztergom, 1913, j.j.l.: Mandausz János 1913;
vászon, olaj; 79×63, 99,5×83; 2024.83.1; A-B-A.

86. Majer István 1866–1893.

Jakobey Károly (1826–1891), Esztergom, 1876; j.j.l.: Jakobey K. Esztergom. 1876.; vászon, olaj; 74×59,5, 88×74; 2024.84.1. A-A-B.

87. Majsch Jakab 1849–1871.

Josef Büche (1848–1917), 1888; j.b.k.: J. Büche 1888; vászon, olaj;
63×50, 89×76,5; 2024.85.1; A-B-B.

88. Majthényi Antal 1824–1856.

Jakobey Károly (1826–1891), 1879; j.b.l: Jakobey 1879; vászon, olaj;
74,5×58, 93×77,5; 2024.86.1; A-B-B.

89. Mally János 1888–1902.

Ábrányi Lajos (1849–1901), 1894; j.b.l.: *Ábrányi Lajos*, 1894; vászon, olaj;
79×64, 104,5×87; 2024.87.1; A-B-B.

90. Markus Gyula 1874–1893.

Ismeretlen festő, 1874–1895(?); vászon, olaj;
79×63, 112,5×96; 2024.88.1; A-B-A.

91. Maszlaghy Ferenc 1889–1917.

Vaszary János (1867–1939), 1892; j.j.f.: J. VASZARY. 1892; vászon, olaj;
75×60,5, 94×79; 2024.89.1; C-C-C.

92. Mátrai Gyula 1945–1972.

Magasi Németh Gábor (1883–1953), 1950; j.j.l.: M. NÉMETH 1950; vászon, olaj;
71,5×58, 89,5×77; 2024.90.1; A-A-A.

93. Mertán János 1938–1973.

Bánsághi Vince (1881–1960), 1940; j.j.f.: Bánsághi V. 1940; vászon, olaj;
68×58,5, 84×75; 2024.91.1; A-A-A.

94. Mészáros Imre 1864–1865.

Ismeretlen festő, 1864–1865(?); vászon, olaj;
74,5×58,5, 86,5×70,5; 2024.92.1 A-C-B.

95. Mészáros János 1920–1947.

Spányik Kornél (1858–1943), 1920–1943; j.b.f.: Spányik. C.M.; vászon, olaj;
80×64, 91×75; 2024.93.1; A-B-A.

96. Meszlényi Gyula 1881–1887.

Tóth Gyula (1891–1970), 20. század első fele; j.j.l.: Tóth Gyula; vászon, olaj;
69,5×56, 86,5×74; 2024.94.1; A-B-A.

97. Meszlényi Zoltán 1931–1953.

Héya Zoltán (1895–1979), 1944 előtt; j.j.l.: Héya; vászon, olaj;
70×50, 87,5×77,5; 2024.95.1; A-B-A.

98. Miskolczy Márton 1825–1848.

*Ismeretlen festő, 1825–1848(?); vászon, olaj;
74×58,5, 88×73; 2024.96.1; A-B-A.*

99. Molnár János 1903–1919.

Erdélyi Mór (1866–1934), Budapest, 1908.; j.j.l.: Erdélyi; vászon, olaj;
76×51,5, 95×79; 2024.97.1; A-B-A.

100. Nadasdy Ferenc 1816–1823.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876; j.j.l.: C. Jakobey 1876; vászon, olaj;
74×58, 87,5×72,5; 2024.98.1; A-B-B.

101. Nagy István 1767–1804.
Ismeretlen festő, 1867–1804(?); vászon, olaj;
88×74, 98×82; 2024.99.1; C-C-B.

102. Náray György 1690–1694.
Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;
73×59,5, 88×73,5; 2024.100.1; A-C-B.

103. Németh György 1825–1863.
Ismeretlen festő, 1825–1863(?); vászon, olaj;
73×60,5, 86×72,5; 2024.101.1; A-C-B.

104. Okolicsányi János 1709–1734.

Szamossy Elek (1826–1888), 1877; j.b.k.: A. Szamosi 1877; vászon, olaj;
72×57,5, 82×72,5; 2024.102.1; A-B-B.

105. Ordódy Tivadar 1854–1864.

Beszédes Kálmán (1839–1893), Esztergom, 1875; j.b.k.: Beszédes Kálmán 1875; vászon, olaj; 89×70,5, 107,5×89; 2024.103.1; A-B-B.

106. Palásthy Pál 1871–1899.

Paczka Ferenc (1856–1925), 1871–1899(?); j.b.l.: fest. Paczka; vászon, olaj;
58×49, 97×88; 2024.104.1; A-B-C.

107. Paunacz Mihály 1866–1877.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876; j.j.k.: *Jakobey Károly* 1876; vászon, olaj;
74×59, 87×73,5; 2024.105.1; A-B-B.

108. Pellet József 1882–1903.

Klősz György (1844–1913), 1889; j.j.l.: *Klősz Gy.* 1889; vászon, olaj;
79×63,5, 109×93,5; 2024.106.1; A-B-C.

109. Pollák Miklós 1954–1964.

Olasz Sándor (1902–1976), 1954(?); j.j.l.: fénykép után Olasz S.; vászon, olaj;
70×60, 84,5×75; 2024.107.1; A-A-A.

110. Pongrácz György †1676.
Ismeretlen festő, 19. század(?); vászon, olaj;
73×60, 88×74; 2024.108.1; A-B-B.

111. Pór Antal 1893–1911.

*Kálóczy I. (1873–?); Mandausz János (?–1920), 1894, 1911;
j.b.l.: Mandausz János 1911, j.j.l.: Kálóczy J. 1894;
vászon, olaj; 70×55, 87,5×74; 2024.109.1; A-B-B.*

112. Prikkel János 1808–1823.
Ismeretlen festő, 1808(?); vászon, olaj;
89×72, 98×82; 2024.111.1; C-C-B.

113. Prybila József 1841–1860.

Jakobey Károly (1826–1891), 1878; j.b.k.: Jakobey 1878; vászon, olaj;
74,5×58, 89×72,5; 2024.110.1; B-B-C.

114. Pyber János 1592–1634.

Szamossy Elek (1826–1888), 1877; j.j.k.: Pinx. Alexius Szamosi A.D. 1877.;
vászon, olaj; 72×57, 87×73; 2024.112.1; A-B-B.

115. Rajner Lajos 1888–1920.

Ábrányi Lajos (1849–1901), 1894; j.j.l.: *Ábrányi Lajos* 1894; vászon, olaj;
79×63, 103×87,5; 2024.113.1; A-A-B.

116. Rendeck József 1869–1875.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876; j.j.k.: JAKOBAY KÁROLY, j.b.k.: JAKOBAY 876;
vászon, olaj; 73,5×58,5, 88×72,5; 2024.114.1; A-B-B.

117. Róbicsek Ferenc 1916–1930.

*Ismeretlen fotográfus, 1916–1930; papír, színezett fotó;
75×61, 86,5×73; 2024.115.1.*

118. Ronkay Antal 1941–1943.

Bánsági Vince (1881–1960), 1941–1943; j.j.l.: Bánsági V.; vászon, olaj;
61,5×55, 76,5×71; 2024.116.1; B-B-C.

119. Roszival István 1889–1916.

Ábrányi Lajos (1849–1901), 1894; j.b.l.: *Ábrányi Lajos* 1894; vászon, olaj;
79×63, 103×88; 2024.117.1; A-B-B.

120. Rott Nándor 1908–1917.

*Novák, Societe de Peinture Parisienne, Bécs, 1909; j.b.l.: Novák 09;
vászon, olaj; 68×58, 93×80; 2024.118.1; B-B-B.*

121. Rudnyánszky József 1832–1848.

Szamossy Elek (1826–1888), 1877; j.j.k.: pinxit A. Szamosi A. D. 1877;
vászon, olaj; 73×58, 87,5×73; 2024.119.1; A-B-B.

122. Samassa József 1870–1871.

Jakobey Károly (1826–1891), 1878; j.j.k.: Jakobey 1878; vászon, olaj;
74×58,5, 88×73,5; 2024.120.1; B-B-B.

123. Schiffer Ferenc 1906–1930.

*Ismeretlen festő, Atelier Schäfer, Bécs; j.j.l.: Atelier Schäfer Wien;
papír, akvarell, ceruzarajz, színezett fotó, vegyes technika;
69,5×55,5, 80×66; 2024.121.1; C-C-B.*

124. Schlick István 1898–1907.

Buzna Sándor (1868–1938), 1905; j.j.f.: Buzna Sándor 905; vászon, olaj;
66×49,5, 82×65; 2024.122.1; C-C-B.

125. Schnell György 2009–2021.

Simon M. Veronika (1952–), 2021(?); j.b.l.: Simon M. Veronika SIMONE; vászon, színezett fotó; 70×50, 88×68; 2024.159.1; A-A-A.

126. Schopper György 1868–1872.

Jakobey Károly (1826–1891), 1879; j.f.: Jakobey K. 879; vászon, olaj;
73×57, 86×73; 2024.123.1; A-B-B.

127. Schwarz Eggenhofer Arthur 1951–1969.

Heil Huba Ferenc (1910–1983), Esztergom, 1964; j.b.l.: Huba Ferenc 1964;
vászon, olaj; 80×60, 94×75; 2024.124.1; A-A-A.

128. Schwarzenberg Ernő(?) 1802–1818.

Ismeretlen festő, 19. század; vászon, olaj;

74×59, 86×72,5; 2024.125.1; A-B-B.

129. Somogyi Károly 1865–1888.
Ismeretlen festő, 1865–1888(?); vászon, olaj;
71×58, 95,5×83; 2024.126.1; A-B-B.

130. Sujánszky Antal 1869–1906.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876; j.j.k.: Jakobey Károly 1876.; vászon, olaj;
74×58, 88,5×72,5; 2024.127.1; B-B-B.

131. Szabó József 1858–1883.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876; j.b.k.: Jakobey Károly 1876.; vászon, olaj;
73,5×58, 87,5×72,5; 2024.128.1; B-B-B.

132. Szajbely Henrik 1853–1886.

Jakobey Károly (1826–1891), Esztergom, 1876; j.b.k.: *Jakobey Károly* 1876.; vászon, olaj; 74×59,5, 87×73,5; 2024.129.1; A-B-B.

133. Szalay József 1967–1977.

Lantos Sándor (1912–1987), 1944; j.j.l.: Lantos S 944; vászon, olaj;
81×61, 91,5×61,5; 2024.151.1; A-B-A.

134. Szántófy Antal 1861–1880.

Löschinger Zsigmond (1837–1887), 1870; j.j.k.: Löschinger 1870; vászon, olaj;
77,5×63,5, 99×85; 2024.130.1; A-B-B.

135. Széchenyi Miklós 1898–1902.

*Ismeretlen festő, Bécs, 1902; j.b.k.: nem olvasható név és 1902.; vászon, olaj;
68,5×55, 87×74; 2024.131.1; A-B-B.*

136. Szentillonai József 1744–1769.
Ismeretlen festő, 18. század; vászon, olaj;
74×54, 93×73; 2024.132.1; C-C-C.

137. Szilányi Ferenc 1881–1908.

*Götz, C., Bécs, 1881–1908(?); j.j.k.: C. Götz; hátoldalon kék címke a kereten:
Société de peinture parisienne, am Hof 3 Vienne; vászon, olaj;
75×60, 104×89; 2024.133.1; A-B-B.*

138. Szily Ferenc 1830–1836.
Ismeretlen festő, 1830–1836(?); vászon, olaj;
74×61, 87×74; 2024.134.1; C-C-B.

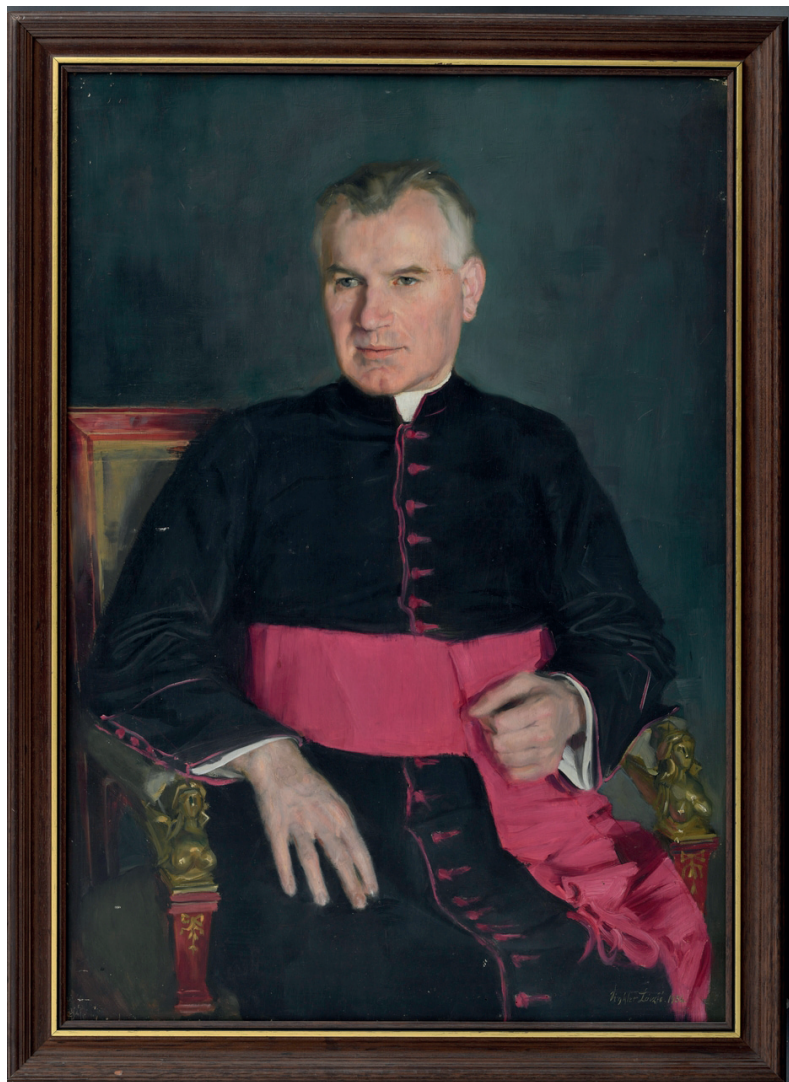
139. Szokolay Antal 1928–1951.

Bánsághi Vince (1881–1960), 1941; j.j.f. Bánsághy V. 1941.; vászon, olaj;
68×59, 84×75,5; 2024.135.1; A-A-A.

140. Talabér Boldizsár 1811–1828.

*Ismeretlen festő, 1811–1828(?); vászon, olaj;
58×45, 72×59,5; 2024.136.1; C-B-B.*

141. Tiefenthaler József 1946–1951.

Vinkler László (1912–1980), 1934; j.j.l.: Vinkler László. 1934; fa, olaj;
100×70, 110,5×81; 2024.137.1. B-B-A.

142. Tóth Imre 1840–1865.

*Ismeretlen festő, 1840–1865(?); vászon, olaj;
74×58, 89×73; 2024.138.1; B-C-B.*

143. Tóth Kálmán 1936–1966.
Ismeretlen festő, 1936–1966(?); vászon, olaj;
68×55,5, 82×69; 2024.139.1; A-B-B.

144. Tóth László 1749–1773.

*Ismeretlen festő, 1749–1773(?); vászon, olaj;
90×73, 108,5×91,5; 2024.140.1; C-C-C.*

145. Török Mihály 1930–1953.

*Hangai Szabó Miklós (1914–1995), 1930–1953(?); j.j.l.: Hangai Szabó;
vászon, olaj; 71×50, 89×68, 2024.141.1. A-B-B.*

146. Vajay István 1965–1983.

*Lászlóffy Erzsébet, 1965–1983(?); j.j.l.: Lászlóffy E.; vászon, olaj;
60×45, 70×55,5; 2024.158.1, B-B-A.*

147. Venczel Antal 1895–1915.

Mandausz János (?–1920), Esztergom, 1909;
j.b.l.: Mandausz J. Esztergom 1909; vászon, olaj;
80×60, 102,5×82; 2024.142.1; A-A-A.

148. Vézinger Károly 1898–1908.

Braunecker Ernestin (1865–1913), 1908; j.b.l.: Braunecker Stina 1908;
vászon, olaj; 80×70, 111×102; 2024.143.1; C-C-C.

149. Vilt József 1779–1806.
Ismeretlen festő, 1779–1806(?); vászon, olaj;
74×58, 86×72,5; 2024.144.1, C-B-B.

150. Walter Gyula 1896–1929.

Magasi Németh Gábor (1883–1953), Esztergom, 1925 körül; j.j.l.: M. Németh;
vászon, olaj; 80×60, 101×81,5; 2024.145.1, A-A-A.

151. Wiedermann Károly 1939–1948.
Ismeretlen fotográfus, (?); papír, színezett fotó;
76×72,5, 90×77, 2024.146.1; B-B-B.

152. Witz Béla 1944–1962.

Zolnay Géza (1886–1965), Budapest, 1962; j.b.l.: Zolnay Géza Bp. 1962;
farostlemez, olaj; 60×51, 71×61; 2024.147.1; C-B-B.

153. Zádori János 1884–1887.

Kálóczy János (1873–?), Esztergom, 1894; j.j.l.: Kálóczy J.1894.; vászon, olaj;
70,5×55,5, 85,5×72; 2024.154.1; A-B-B.

154. Zalka János 1860–1867.

*Ismeretlen festő, 1860–1867(?); vászon, olaj;
74×58, 88,5×73; 2024.148.1; A-B-B.*

155. Zichy Ferenc 1727–1734.

Jakobey Károly (1826–1891), 1876–1879(?); j.b.k.: Jakobey K.; vászon, olaj;
72,5×57, 86,5×73; 2024.149.1; B-B-B.

II. Az esztergomi kanonokok viselete a portréfestményeken

A reprezentatív festményeken az ún. kórusruházat és a hétköznapi klerikus viselet különféle, nem egységes megjelenítését láthatjuk. A visszamenőlegesen festett képek a 16–18. század öltözködési rendjébe is betekintést engednek. A II. Vatikáni Zsinat szellemében született, újabb szentszéki szabályozás egyes ruházati elemek használatát eltörölte. A megmaradók formai egyszerűsödést mutatnak, de a hagyomány tisztelete sok tekintetben tovább őrzi a kanonokok megjelenésének sajátosságait.

A *káptalani díszjelvény* viselésének szokása a 18. században Mária Terézia uralkodói adományozásai révén terjedt el Magyarországon. Az Esztergomi Székeskáptalan tagjai 1777-ben kapták meg a vörös szalaggal nyakba köthető jelvényt.³¹ A rangjelzővé vált nyakék felső része az aranyozott magyar koronát és az államcímert jeleníti meg, az alsó rész keretező formája az egyenlő szárú, ún. máltai kereszt. A kereszt közepén, ovális zománclapon az ARCHIDIOECESIS STRIGONIENSIS PATRONUS körirat olvasható. A medál Szent Adalbertet ábrázolja, amint megkereszteli a térdelő Szent István királyt. Felettük, az égen Szent István első vértanú alakja tűnik fel. A jelvény hátlapját az MT (Mária Terézia) monogram díszíti. A jelvényt a nagy bazilikai ünnepeken a kórusöltözet részeként hordják a kanonokok, rendkívüli esetben azonban viselhetik a főtemplomon kívül is, amikor ünnepélyes formában a káptalant képviselik.

A kanonokok drágakő nélküli *mellkeresztet* hordhatnak lila (1900 előtt) vagy meggyvörös (1900 után) zsinórón vagy láncon. A püspöki rangra emelt káptalani tagok nyakában már díszesebb, ékköves keresztetek is megjelenhetnek, arannyal szőtt zöld zsinórón vagy láncon. Szokás volt az *aranygyűrű* viselése egy kövel, amelynek színe prépostok esetében lila, protonotáriusok esetében piros.

A *pileolus* (lat. pileus=kalap, sapka) tenyérnyi méretű, kerek liturgikus fejfedő, melyet fekete (kanonok) vagy lila (püspök) színben láthatunk a képeken. A *birétum* az ókori és középkori csuklyás köpeny (lat. birrus) alatt viselt kis sapkából eredő elnevezés. A 17. századtól találkozhatunk a három vagy négy kemény éllel kialakított fejfedő formával, melyre a tetején bojt is kerülhetett. A kanonokok viselhetik a hétköznapi fekete színű birétumot, illetve a rangjelző lila alapszínt, lila bojttal és – az 1900-ban elnyert apostoli protonotáriusi cím okán – rubinvörös bojttal is.

³¹ PANDULA Attila, *Az esztergomi káptalani jelvény*, in *In virtute spiritus. A Szent István Akadémia emlékkönyve Paskai László bíboros tiszteletére* (Budapest, Szent István Társulat, 2003) 132–135.

A *reverenda* a mai magyar szóhasználatban ismert megnevezés, tiszteletre méltót jelent. A 16. századtól viselik az egészen hosszú talárt (lat. *talari*=sark) a papok, professzorok, egyetemi diplomát szerzett írástudók. A Trienti Zsinat után a katolikus egyházban visszatérően igyekeznek kötelezővé tenni a nyaktól bokáig a teljes testet elfedő „*vestis talaris*” viselését a hétköznapi életben. Erre veszik rá a templomi, liturgikus felsőruházatot is. A 19. században viselt *reverenda* derékban szűkebbre szabott, lefelé bővülő talár. A nyakrészben, régebbi szokás szerint fehér, külön kivehető, tisztítható gallért (*kollárét*) viselnek, ennek alakja, viselési módja a civil szokásrenddel (pl. katonaság) mutat párhuzamot. Minden pap hordhat egyszerű hétköznapi fekete *reverendát*, de színük a liturgiában, illetve a kórusviseletben az esztergomi kanonokok esetében lehet viola, illetve 1900-tól apostoli protonotáriusként rubin szegélyes és gombos viola. Gyakran találkozunk a dupla kézelővel és a dupla, válltól könyékig gombos ujjal. A rövid, elől nyitott, rávarrt vagy akár levehető vállgallér (*pellegrina*) is a 19–20. század papi „divatjához” tartozott.

A római katonák övét tartják a *cingulum* előzményének a szakírók. Először a fehér miseinget kötötték össze derékban egy zsinórral, majd később a *reverenda* derekára is kötötték rangjelző színű, gyakran rojtokban végződő, széles, hosszan leágazó övszalagot. Az esztergomi kanonokok lila *cingulumot* használnak rojtokkal.

A *karing* a liturgikus szolgálatban a kezdetektől viselt, hosszú, fehér miseing (alba) rövidebb változata, amit a kanonokok korális öltözetük részeként a *reverenda* felett viselnek. A nyakban összekötött, térdig érő, fehér ing aljához és ujjához régebben széles csipkés szegélyt varrtak. Később elterjedt a csipke nélküli, egyszerűbb, széles ujjú változat is.

A *mozetta* az olasz *mozzo*=levágott szóból ered, és a felsőtest közepéig érő, elől gombos, széles körgallért nevezi meg. A középkorban még hosszabb volt, és csuklya is tartozott hozzá. Utóbbinak emlékét egy kis kapucni őrizte meg a mozettán. A magasabb rangú papok viselik a *karing* felett a maguk által végzett liturgián kívül. Ez a kanonokok jellegzetes korális ruhadarabja. Esztergomban a kanonokok teljesen violaszínen hordták, de 1900-tól viola alapon rubinvörös béléssel, rubinvörös szegéllyel és gombokkal is viselték. A mantelletta olasz kicsinyítő képzős szó a köpeny megnevezésére. Ujj nélküli, térdig érő, elől nyitott lila köpenyt képzeljünk el, melyet a *karing* felett *mozetta* helyett viseltek a II. Vatikáni Zsinat utáni reformig. Használatát hazánkban eltörölték. Az esztergomi kanonokok lila színben és rubinvörös béléssel viselték.

A *ferraiolo* arab eredetű megnevezés a könnyű köpenyre. Selyemből készült, egészen hosszú, széles, kemény galléros, ujjatlan köpenyt jelent. Az ókortól a 16–17. századig világi előkelőségek által viselt, hasonló ruháza-

tok sorából került át a főpapok használatába. Az esztergomi kanonokok lila színben hordták széles, rubinvörös belső szegéllyel. Nyaknál zsinórral vagy selyemszalaggal kötötték össze. Az elmúlt évtizedekben használata kikopott a gyakorlatból.

A *cappa magna*, vagyis a lila színű, prémgalléros, uszályos köpeny viselését 1854-ben IX. Piusz pápa engedélyezte az esztergomi kanonokoknak. A főpásztor jelenlétében az uszályt nem engedhették le, csak a karjukra hajtva vihették. A II. világháború után előbb a prémgallér viselését, majd a *cappa magna* használatát szüntették be az egyházban.

